

Documents Diplomatiques Affaires de Macédoine 1902

Ministère des Affaires Étrangère

Paris, Imprimerie Nationale, 1903, 73 Sayfa

Gassim Ibrahim *

Osmanlı Devleti idaresinde yaklaşık beş asır boyunca kalan Balkan toprakları ve özellikle Makedonya bölgesi özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupalı devletlerinin rekabet ve ihtiras sahası olmuştur. Osmanlı topraklarındaki azınlık hristiyan unsurlarının durumuyla ilgilenerek iyileştirmek bahanesiyle Osmanlı içişlerini karışan bu devletler, Balkanlarda ortaya çıkan bütün meseleleri yakından takip etmişlerdir. Makedonya meselesi gibi Osmanlı Devletini meşgul eden

*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih bölümünde Doktora Öğrencisi, ibrahimgassim983@gmail.com

sorunun Fransa'nın ne kadar bir ilgi odağı olduğu meseleye dair ortaya çıkan resmi yazışmalar ve raporlardan anlaşılmaktadır. Sözkonusu meseleye dair Şubat 1902-Ocak 1903 tarihleri arasında Fransa Dışişleri Bakanı Delcassé'nin Fransız konsolosları ve sefirleriyle arasında geçen resmi yazışmalar ve raporların arşivleri, Fransa Dışişleri Bakanlığınca derlenmiş, *Documents Diplomatiques Affaires de Macédoine* adıyla Paris Imprimerie Nationale'de yayımlanmıştır.

Mezkûr kitap, Şubat 1902-Ocak 1903 tarihleri arasında kah Delcassé'den kah Selanik, Sofia Fransız konsolosları ve Fransız St. Petersburg, Viyana ve İstanbul sefirlerinden gelen toplam 52 diplomatik arşiv belge ve eklerden oluşmaktadır. Genel itibariyle Delcassé'den gelen belegeler konsolos ve sefirlerle Makedonya meselesi ile ilgili talimatlar içerirken konsolos ve sefirlerden Dışişleri Bakanı Delcassé'ye giden belegeler ise bölgedeki durum ve gelişmeler hakkında bilgi vermektedir. Delcassé, zikredilen Fransız konsolosları ve sefirlerine gönderdiği notalarda Makedonya'da yaşanan olaylardan Fransa'nın duyduğu endişe, bölgede Bulgar ihtilalcilerin faaliyetlerinin durması ve meselenin çözülmesi için müttefiklerle ortak hareket etmeleri, Osmanlı Devleti'nin Makedonya vilayetinde gerekli reformları hayata geçirmesi, Bulgaristan'ın ise Makedonya çetelerine yardım etmemesi ve kendi toprakları üzerinden Makedonya'ya silahların geçirilmemesi için tedbirler alması gerektiğini dile getirmektedir. Oysa Fransız konsolosları ve sefirlerinin Delcassé'ye gönderdikleri notalarda Hıristiyan tebaalara vurgu yaparak Makedonya'daki durumun çok vahim olduğu, Bulgaristan'daki Makedonya çetelerinin eşkıyalık ve cinayet faaliyetleri, bölgedeki göçler ve Osmanlı Devleti'nin gerekli reformlar hayata geçirmediği takdirde krizin her an patlak verebileceği ve krizin sonuçları da çok ağır olacağı yönünde ortak söylemler bulunmaktadır. Ayrıca meselenin sebeplerini ortaya koyan Fransız konsolosları ve sefirleri çözülmesi için veya en azından halk arasında barış ve sükunet getirecek reformlar Fransa Dışişleri Bakan Delcassé'ye önermişlerdir.

Notalarda Fransız konsolos ve sefirlerinin hemen hepsine göre Makedonya'daki meselenin sebepleri Osmanlı idaresinin suiistimali ve jandarmanın halka baskılarından ibarettir. Halkın ve özellikle Bulgarların çetelere katılmamaları için Bab-ı Ali'nin vaat ettiği reformları ciddi ve etkili bir şekilde hayata geçirmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Dolayısıyla onlara göre Makedonya bölgesinde barışın sağlanması için öncelikle vergilerin toplanması ve jandarma bölüklerine ıslahatlar getirmek gerekir. Ayrıca idareciler ve bölüklerinin maaşlarını düzenli olarak ödeyebilmek ve halkın maruz kaldığı suiistimalleri ortadan kaldırmak için mali işlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Bölgenin adeta sözcüsü olan Fransa'nın, konsolosları ve sefirleri yoluyla Makedonya meselesinin çözülmesi ve özellikle gayrimüslim unsurlarının durumunun iyileştirilmesi için Padişah'a iradeleri çıkartmayı başardığı açıkça belgelerden anlaşılmaktadır. Padişah'ın önce göç eden reayanın affının ardından idari, adli ve mali alanlarının yan ısıra jandarma teşkilatının da yapılandırılması kapsamında gayrimüslim unsurlarının da alınması gibi bir çok reform buyurmasına rağmen yetersiz karşılandığı görülmektedir. İfadelerine göre bu reformlar zaten önceden alınmış ancak uygulanmamış reformlar

olmakla birlikte gayrimüslim unsurları ilgilendiren sadece jandarma reformu bulunmaktadır. Padişah tarafından Reformların yürütülmesi için müfettişi olarak tayin edilen Hilmi Paşa'nın Selanik ziyareti üzerine Fransız Selanik konsolosu Steeg, raporunda bu ziyaretin gerek Osmanlı idareciler gerekse halk arasında kuşkuculukla karşılandığı ve kamuoyunun bu yeni reformların gelişmeleri sağlamak yerine mukavemete teşvik edeceği görüşünde olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre söz konusu bölgede bütün topluma güven verecek ve iyi geleceği hazırlayacak ciddi ve pratik reformlar acilen hayata geçirilmelidir.

Fransız Selanik konsolosu Steeg, raporunda Fransız Dışişleri Bakanı Delcassé'ye Makedonya'daki sorunun sebeplerini ortaya çıkardıktan sonra uygulanabilir idari, askeri, Mali ve adli alanları kapsayan dokuz sayfalık bir reform tasarısı sunmuştur. Steeg, reform tasarısında özellikle bölgedeki idari ve mali işleri üzerine durmaktadır. Daha önceden de Makedonya'da halkın farklı farklı emelleri olması dolayısıyla ancak türk ellerinde idare edilebileceğini söyleyen konsolos, raporunda yine bu reformların Osmanlı idarecilerle işbirliğiyle gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Ancak devlet personelinin maaşlarının düzenli olarak verilmesi gerekmektedir ki bu da yine mali işleri de reform edilerek her vilayet kendi bütçesine sahip olmakla sağlanabilir. Bütün sorunların ana kaynağı olarak gösterdiği valinin ise 1880 tarihli Doğu Rumeli Avrupa komisyonunun beşinci maddesine göre beş yıllık görev süresinin yürürlüğe girmesi gerekir.

Bununla birlikte Steeg'e göre Osmanlı idaresinde yasaların tatbikatını denetleyecek ve suiistimalleri cezalandıracak ciddi denetim organlarının kurulması kaçınılmaz. Ayrıca hapishaneleri denetlemek ve yargı süreçlerini hızlandırmak amacıyla müslim ve gayrimüslim müfettişler atanabilir. 1896 tarihli Ermenistan vilayetlerine yönelik buyurulmuş ve kısmen Rumeli vilayetlerine de genişletilen reformların bu müfettişlerin iradeyle yabancı uyruklu olabileceğini öngörmesiyle Steeg'e göre bölgede kamu hizmetlerinin iyi yürütmesi için bu memuriyetin yabancılara tevdi edilmesi zaruridir. Bu atamalar sadece yargıda sınırlı kalmayıp polis ve jandarmada da özel müfettişlerin atanması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Ancak önerdiğine göre mali müfettişlerin atanması daha elzemdir. Ve bu sistemin düzenli olarak yürütmesi için bu yabancı müfettişlerin denetiminde Duyun-ı Umumiyye gibi bir uygulamanın hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Son olarak incelemeye çalıştığımız Fransız belgeleri kitabı, Makedonya meselesi genel olarak ve özellikle meseleye dair Fransa ve diğer Büyük Güçlerin tavrını ortaya koymaktadır. Fransa'nın meseledeki öncülüğü ve Makedonya'nın adeta sözcüsü gibi hareket etmesi, Osmanlı'ya reformlar uygulamak için İngiltere, Avusturya-Macaristan ve Rusya'yı girişimlerde bulunarak ikna etmesi bölgede statükonun korunması ve dengelerin bozulmaması istendiğini göstermektedir. Bu yoğun ilgi doğrudan Osmanlı'yı parçalamaya yönelik olmasa da kendi çıkarları doğrultusunda güdülmüştür. Bu belgelere tek taraflı bakılırsa Osmanlı'nın Makedonya meselesinin çıkması ve ileride bölgenin elden gitmesinde büyük payı vardır. Bab-1 Ali'nin Tanzimat ve Islahat fermanlarının yanı sıra Berlin

Andlaşmasının Makedonya bölgesine yönelik öngördüğü reformları hayata geçirmediği anlaşılmaktadır. Osmanlı ricali reformların bölgedeki Türkiye varlığını sonlandıracağı endişesi ile hareket etmiş görünmektedir. Birincil kaynaklar mahiyetinde olan bu kitap, Makedonya meselesi yahut dönemin Makedonya ahvalleri ile ilgilenen araştırmacılar için büyük önem arz etmektedir.

